

Du är världens sämsta fröken!

**En essä om ett moraliskt dilemma och
problemskapande beteende.**

Av: Helena Äqvist

Handledare: Joakim Svartheden

Södertörns högskola | Lärarutbildningen

Självständigt arbete 15 hp

Det fritidspedagogiska området | Vårterminen 2017

Grundlärarutbildningen med interkulturell profil med inriktning
mot fritidshem 180 hp

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

Title: You are the worst teacher in the world! An essay about a morality dilemma and problem creating behavior.

Author: Helena Åqvist

Mentor: Joakim Svartheden

Term: Spring 2017

This is a scientific essay that is written from a self-perceived dilemma. While writing this essay I do it with a purpose and with reflection on literature studies. I'm trying to get an understanding why I acting the way I do and to get a new perspective of how I'm going to act when similar situations occur. Which I know I will when working with children. In my essay, I also examine whether low arousal approach attention is an ethically correct approach and if that way of work matches the school's values.

In this hermeneutic work I discuss with philosophers, psychologists, and research into the regulatory documents you relate to when you work in a school. With these and theories about duty ethics, discourse ethics, morality, common sense, empathy, core values and low arousal approach I reach the understanding that: With these theories combined with experience and practical knowledge give you a possibility to make wise decisions in a dilemma.

I come to the conclusion that if you are well versed with the low arousal approach method it can be a good method to use from the perspective of a teacher. The effects of the method will become useless if you don't have the knowledge how to use it.

Keywords: after school activities, morality dilemma, ethics, common sense, problems creation behavior, low arousal approach, teacher.

Sammanfattning

Titel: Du är världens sämsta fröken! En essä om ett moraliskt dilemma och problemskapande beteende.

Författare: Helena Åqvist

Handledare: Joakim Svartheden

Termin: Vårtermin 2017

Det här är en vetenskaplig essä som är skriven med utgångspunkt i ett självupplevt dilemma. När jag skrivit denna essä har jag gjort det med syfte att, via reflektion och litteraturstudier, få förståelse för varför jag handlat som jag gjort och för att få nya perspektiv på hur jag kan agera när jag hamnar i nya dilemman. Det vet jag med säkerhet att jag kommer att göra, då jag som lärare arbetar med människor. I min essä har jag också undersökt om det lågaffektiva bemötandet är en etiskt riktig metod och om arbetssättet stämmer överrens med skolans värdegrund.

Jag har som diskussionspartner i detta hermeneutiska arbete bland annat tagit hjälp av filosofer, psykologer och styrdokument för skolans verksamhet. Med dessa och deras olika teorier om etik, moral, förnuft, empati, värdegrund och lågaffektivt bemötande har jag kommit fram till att: med kunskap om valda teorier i kombination med erfarenhet och praktisk kunskap kan du som pedagog göra klokast möjliga val ut ur dilemman.

När jag undersökt det lågaffektiva arbetssättet och dess metoder, har jag kommit fram till att om du är väl påläst och därför har förståelse för hur du ska använda dig av metoden är det ett bra arbetssätt ur en pedagogs synvinkel. Är du däremot inte väl påläst kan det ha direkt motsatt effekt.

Nyckelord: Fritidshem, moraliskt dilemma, etik, förnuft, problemskapande beteende, lågaffektivt bemötande, lärare

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Gestaltning	2
Syfte och frågeställning	5
Metod	6
Etiska överväganden	7
Reflektion med teoretisk koppling	7
Kränkande behandling och värdegrund, vad säger styrdokumentet?	7
Praktisk kunskap- jag har massor	8
Empati	9
Moral, finns rätt eller fel?	10
Att leva gott är att göra gott	13
Vems förnuft är sunt?	15
Tvång eller allas lika värde?	16
Lågaffektivt bemötande och metoder	18
Avslutande reflektion	22
Litteraturlista	25

Gestaltning

Jag drar in den kyliga luften i näsan med ett djupt andetag. Underbara vinterdag! Snön ligger vit, solen lyser. Jag hör elevernas glada röster. Vilken härlig, ja idyllisk, miljö våra elever har, tänker jag för mig själv. Jag passerar knuten på skolbyggnaden och får utsikt över backen ner till fotbollsplanen. Backen som under vintern flitigt används till pulkaåkning. I ögonvrån ser jag min kollega Mirjam. Hon gungar i kroppen, viftar med handen och flackar hit och dit med blicken. Hon verkar stressad, undrar just varför?

Jag närmar mig Mirjam, där också många elever står på kö för att åka på madrass nerför backen. Jag känner i luften att känslorna är spända, näst intill upprörda.

– Hur är det här då? frågar jag högt och har ögonkontakt med både elever och Mirjam.

– Fröken, fröken du måste hjälpa oss! Utbrister en av eleverna.

– Lisa delar inte med sig av madrassen, hon är taskig! Vi har stått i kö här jättelänge nu, säger en annan elev. Mirjam ställer sig bredvid mig och väser i mitt öra:

– Jag har försökt i en kvart nu, det går inte. Hon bara åker, hela tiden. Jag har provat allt, hon vägrar dela med sig. Jag håller på att bli tokig! De andra eleverna är jättearga nu.

På skolan jag jobbar har vi en tanke om att bemöta eleverna lågaffektivt. Det är implementerat till stor del. Dock är en del av personalen inte helt överrens med detta, kan tyckas, passiva sätt att möta eleverna.

Mirjam är nästan gråtfärdig nu, jag förstår henne. Känslan att inte kunna upprätthålla skolans värdegrund inför de andra eleverna är inte en bra känsla. Citatet maler i mitt huvud:

”Här på skolan delar vi alltid med oss av skolans saker. Som du behandlar andra blir du behandlad själv”. Jo, hej du! Den värdegrunden verkar fungera bra. Jag frågar Mirjam om det är dags att bytas av. Vi jobbar så, som en del av det lågaffektiva bemötandet, att växelvis försöka vägleda elever som fastnat i ett dåligt mönster. Det brukar ofta räcka för att bryta situationen. Min arbetskamrat ger sig iväg för att hjälpa andra elever och jag övervakar och försöker reda i situationen i backen.

Stämningen i kön börjar bli hätsk. Min hjärna snurrar, Lisa är en elev jag inte har hunnit skapa en personlig relation till. Jag känner att jag har svårt att hitta en ingång till i hur jag ska bemöta henne. Jag försöker få kontakt med Lisa, jag ställer mig i vägen och pratar med lugn röst.

– Lisa, vänta lite så hinner jag få ett par ord med dig, vänta nu innan du åker ner igen. Men, nej, det går inte. Lisa flyttar sig smidigt åt sidan och åker ner där istället.

Jag vänder mig till kön och försöker förklara:

– Ni vet, alla tränar på olika saker, en del tränar på att räkna, andra på att läsa och en del tränar på att dela med sig, vet ni. Det är så det är.

– Ja men att träna på att räkna drabbar ingen annan, svarar en av eleverna med gråten i halsen. Så rätt han har! Kloka, fina elever. Jag känner att irritationen växer i mig. Står jag för det jag säger själv?

– Asså, fröken! Vi kommer ta madrassen från Lisa nu, det hjälper ju inte att du säger till henne. Hon skiter ju bara i dig! Ja, tänker jag. De har rätt, Lisa verkar faktiskt skita i vad jag säger. Jag är övertygad om att hon hör mig. Jag är lika övertygad om att hon förstår vad jag säger. Jag är dessutom övertygad om att hon just där, just då, tycker själv att hon väljer rätt när hon fortsätter att åka. Jag ber eleverna i kön att lugna sig. Jag förklarar för dem att jag ska göra ännu ett nytt försök.

– LISA! Nu är min röst skarp och hög, den ekar över bygden. Hjälp, tänk om grannarna hör mig.

– LISA! Kan du lyssna på mig och kompisarna, kom igen nu.

– Ni är inte mina kompisar, svarar Lisa.

– Jag hatar er, du är världens sämsta fröken! utbrister hon. Eleverna i kön börjar käfta emot.

– Sluta Lisa, fröken är jättesnäll, om du inte vill vara vår kompis vill inte vi vara din. Lisa pekar fuckfinger och skriker det ena värre än det andra. Jag känner att situationen börjar bli

ohållbar. Jag ser mig om efter Mirjam, men vet redan att hon gått in för att fixa iordning mellanmålet.

Tankarna inom mig snurrar. Den här situationen borde aldrig ha fått uppstå. Kan inte skolan köpa in en madrass till varje elev. Nej, jag förstår, det är för dyrt. Kan inte Lisa bara dela med sig? Nej, jag vet, det är ju det som är en del av hennes problematik. Kanske jag kan få de andra eleverna att hitta på något annat då? Försent nu, nu har det blivit en principalsak. Lisa SKA dela med sig.

Hjärnan jobbar på högvarv, det förmodligen ryker ur mina öron. Jag tänker att jag låter eleverna se att jag tappat greppet. Kan jag ordna upp den biten rätt och slätt med att jag tvingar Lisa att dela med sig?

Jag bestämmer mig för att det här är just nu bättre att ta enbart med Lisa, utan att de andra eleverna står precis bakom mig. Som det är nu blir det en ”alla mot en” situation. Jag halkar därför ner i backen och tänker att härnere kan jag fånga upp henne. Vill hon kan vi till och med gå iväg en sväng för att prata. Lisa kommer farandes ner för backen och inser på väg ner att hon åker rakt emot mig.

– Flytta på dig, jävla skitfröken! Skriker hon. Jag bemöter med ett lugnt:

– Jag vill bara hinna prata med dig, kom så går vi en sväng.

– Aldrig! Svarar Lisa.

Mitt tålamod börjar tryta. Madrassen ligger mitt i mellan mig och Lisa. Jag tittar på henne och förklarar:

– Du vet att det är många andra barn som vill åka på madrassen, vi försöker alltid dela med oss här på skolan, försöker jag. Jag får ingen respons alls. Hon bara tittar ner i backen och sparkar argt med foten i snön.

– Jag tar med mig madrassen upp nu. Är det okej med dig, Lisa? Frågar jag. Hon reagerar fortfarande inte. Jag vänder mig om, plockar upp madrassen och börjar gå uppför backen.

Plötsligt hör jag snabba steg bakom mig och vips så sitter Lisa på min rygg och slår mig hårt med knytnäven i huvudet. Eleverna som fortfarande står i kön börjar skrika:

– Sluta Lisa, sluta!

Jag skakar av det arga barnet av min rygg. Jag kan inte riktigt hålla masken längre. Mina känslor, i det här fallet både ilska, frustration och ledsamhet är på väg att ta över. Jag vill inte börja gråta inför eleverna. Jag drar med mig Lisa så försiktigt men bestämt jag bara kan och slänger bort madrassen till kön.

– Här, åk på ni, säger jag.

Lisa och jag vandrar iväg. Tankarna snurrar, var ska jag börja? Föräldrakontakt, prata med rektorn eller prata med de upprörda eleverna som står kvar och tittar efter oss? Hur kunde det bli såhär?

Syfte och frågeställning

Vem ska jag kunna hjälpa? Eleven som inte vill dela med sig eller eleverna som så väldigt gärna vill ta del av skolans utrustning. Jag upplever att det blir mitt dilemma, då ingenting i situationen, vare sig blir bra eller rätt.

Dilemmat i min berättelse får stå för ett exempel i verksamheten. Ett exempel som inte sällan uppstår och därför känns väldigt viktigt att diskutera och undersöka hur jag på ett eller annat sätt kan ta mig ut ur utan att elever blir kränkta. Förmedlar jag som pedagog en hållbar värdegrund? Kan jag få eleverna att förstå att det mest rättvisa är att behandla dem på olika sätt? Syftet är att denna essä kommer att ge mig och andra pedagoger perspektiv att möta olika slags etiska dilemman som fortsatt kommer att uppstå i vår verksamhet.

Syftet är också att undersöka varför jag, när jag jobbar med det som kallas lågaffektivt bemötande, känner mig osäker och maktlös. Det känns som jag gör fel, när jag tror att jag gör rätt. Jag vill undersöka om arbets sättet stämmer överrens med styrdokumentet. Mina frågor jag därför skulle vilja komma fram till ett svar på är:

- Varför känner jag mig tudelad i mitt dilemma när jag vet att jag gör rätt? Jag hjälper den som behöver, vilket nödvändigtvis inte är den som vill, varför känns det då fel?

- Är det lågaffektiva arbetssättet en värdegrundsenslig, etisk försvarbar och för pedagoger en hållbar metod att använda?

Metod

Jag kommer att använda mig av metoden vetenskaplig essä. Dilemmat, som sedermera blivit två frågor, kommer att undersökas av mig där jag blir både subjekt och objekt, eftersom det är jag som undersöker det jag själv gjort. Genom reflektion och litteraturstudier kommer jag att komma till ett svar på mina forskarfrågor. Undersökningen om varför jag gjorde som jag gjorde bör leda mig fram till hur jag borde gjort. Magdalene Thomassen beskriver att vi lär av att gå från handlande till reflektion över hur vi gjorde, för att sedan ta det vidare till nästa handling (Thomassen 2007, s. 39). Min slutsats över att skriva en vetenskaplig essä, blir då att skrivandet ger reflektionen ytterligare en dimension. En utvecklad kunskap som jag sedan kan ha användning av i situationer som den jag nu ska bearbeta. Bjereld, Demker och Hinnfors förklarar att metoden är ett redskap som används när du forskar. Den är inte en vetenskap i sig (Bjereld, Demker och Hinnfors 2009, s. 107).

Att skriva en essä beskrivs av Patel och Davidson som en hermeneutisk arbetsmetod. De belyser att hermeneutik betyder tolkningslära och att arbetssättet handlar om att tolka, studera och förstå (Patel och Davidson 2011, s. 28). Den hermeneutiske forskaren beskrivs behöva ha förmågan att pendla mellan (som jag nämnde tidigare i min metoddel) subjekt och objekt för att nå en god förståelse för dilemmat (Patel och Davidson 2011, s. 30). Ska du lyckas med detta belyser Patel och Davidson att du behöver använda din empatiska förmåga och vara öppen, mottaglig och engagerad i din forskarroll (Patel och Davidson 2011, s. 29-30).

Vad är då vetenskap? Jag har nu från mitt dilemma utformat två frågor, dessa frågor ska jag nu vetenskapligt undersöka. I boken *Varför vetenskap?* beskrivs ifrågasättandet och problematiserandet vara det som är drivande i vetenskapen (Bjereld, Demker och Hinnfors 2009, s. 12). Ett av vetenskapens största mål beskrivs vara att jobba för förståelse och mot klargörande. Ett problematiserande som först kan verka besvärligt, kan i förlängningen ge en ny synvinkel på den ursprungliga frågan, eller problemet (Bjereld, Demker och Hinnfors 2009, s.13).

Jag kommer i min uppsats diskutera begreppet fronesis och försöka få klarhet i vad det betyder och om det hade någon betydelse i hur jag hanterade mitt dilemma.

Fronesis beskrivs i boken *Vad är praktisk kunskap?* som ett begrepp Aristoteles definierar som ”ett begrepp att hantera de utmaningar livet ställer oss inför” (Nilsson 2009, s.39).

Detta essäskrivande blir för mig en enda stor bearbetning och reflektion, ett sätt att sätta ord på min handling, varför gjorde jag som jag gjorde? I Deweys ”learning by doing” anda förstår jag också att mina år i verksamheten har gett mig många bra erfarenheter som, med lite hjälp av reflektion, och teorier kan vara användbara i nya händelser. I boken *Våga veta* förklaras Deweys teorier om hur vi kan göra något och på samma gång lära oss av det. Dewey menar att kunskap uppstår av tänkandet över hur vi handlat. Därför menar han att det finns andra vägar till kunskap, inte bara via det teoretiska utan även genom det upplevda, våra erfarenheter. Dewey förklarar att dessa erfarenheter utvecklas genom tänkandet och blir då till utvecklade kunskaper som kan komma till användning i nya situationer (Lappalainen och Schwarz 2011, s. 102,106).

Etiska överväganden

I denna essä, där dilemman är hämtat ut verksamheten på en skola där jag jobbat, har jag valt aidentifiera alla inblandade elever och kollegor genom att fingera namnen. Denna aidentifiering gör att det här skulle kunna vara en skola, var som helst i Sverige.

Vetenskapsrådet förklarar att aidentifiering är ett sätt att göra det näst intill omöjligt att, av utomstående, lyckas identifiera individer eller grupper (Vetenskapsrådet 2011, s. 12-13).

Reflektion med teoretisk koppling

Kränkande behandling och värdegrund, vad säger styrdokumentet?

Det finns inget utrymme för kränkning inom skolan, varken från min sida som pedagog eller från en elevs sida. Skolverket beskriver i det första kapitlet i Läroplanen att skolans värdegrund och uppdrag är bland annat att förmedla ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde[...]”(Skolverket 2016, s. 7). På skolan jag jobbar upprättas varje år en likabehandlingsplan, som tar sitt innehåll ur

Läroplanens kapitel ett och två. Denna likabehandlingsplan refererar jag inte till mer än så, att den har sitt ursprung i Läroplanen. Detta på grund av avidentifieringen av elever som jag beskrev under rubriken etiska överväganden. I denna likabehandlingsplan, finner jag en för mig och för arbetet med denna essä, viktig definition av kränkande behandling. En kränkande behandling beskrivs vara när en människa påverkas på ett sådant sätt att han/hon känner sig mindre värd. Det är barnet eller eleven som avgör om ett beteende eller en handling är önskat eller kränkande.

Med ovanstående i åtanke är jag ännu mer övertygad om att jag och andra med mig behöver få ett konstruktivt sätt att hantera liknande situationer på ett sätt som följer styrdokument och likabehandlingsplan. När jag nu funderar vidare dyker ordet värdegrund upp, vad är det för ord egentligen? Vems värde, vems grund är det vi ska utgå från? Vi pratar givetvis om skolans värdegrund, men jag har haft svårt att få grepp om just det ordet. Något jag finner verkligen intressant och som beskrivs av Kennert Orlenius i boken *Värdegrunden- finns den?* är att om politikerna som enas om vad som ska stå i styrdokumentet gör det på ett sätt som är förståeligt och genomförbart för oss som jobbar inom skolan, kommer detta att gynna alla. Då alla som passerar grundskolan får med sig grundläggande gemensamma värderingar (Orlenius 2001, s. 15). Orlenius förklarar vidare att en av utgångspunkterna för skolans värdegrund borde vara allas lika värde (Orlenius 2001, s. 16). Något jag mycket noga måste fundera över när jag vägleder mina elever. Om vi då leker med tanken att styrdokumentet är ganska öppna för tolkning och begreppet värdegrund, som jag själv har haft svårt att greppa, är ännu mer tolkningsbart då ordet inte ens existerar i Svenska Akademiens ordlista. Har vi då ett problem? Kanske är det därför jag haft svårt att veta exakt vad det är jag ska förhålla mig till. Det är inte omöjligt att det är en del i varför jag tycker det är besvärligt den här soliga vinterdagen i pulkabacken.

Praktisk kunskap- jag har massor!

Jag har jobbat på fritids i många år nu. När jag tänker tillbaka och reflekterar hur det har varit från att komma som en helt orutinerad ungdom, hur jag letat mig fram till ett hållbart arbetssätt. Jag har genom olika egna metoder, som jag nu i efterhand förstått är strategier som är väl beprövade, hankat mig fram till en professionalitet. Thomassen beskriver det som att lära sig praxis. Praxis som i sin tur beskrivs som en sammanhängande handlingskonsekvens

som strävar efter att förverkliga mål. Denna handling måste grundas på vetenskaplig kunskap genom att, som nybörjare, gå bredvid och lära sig arbetet tillsammans med andra. Detta gör att en form av praktik eller ett lärlingsförhållande uppstår. Praxis beskrivs därför alltid vara en social konstruktion. Normer förs därmed vidare genom praxistradition (Thomassen 2007, s. 30-31).

Även om det inte var en uttalad strategi, att nu ska du lära dig av andra, fungerade det för mig. Jag blev säkrare på vad som förväntades av mig och kunde därmed använda praxis i det här fallet, ungefär som, så här gör vi här. Jag har lärt mig av proffs. Men har jag blivit ett själv? Varför är jag då osäker på om jag kan hitta en hållbar väg ut ur dessa slags dilemman? Har det att göra med den norm jag genom praxis fått med mig? Jag har inte "tänkt själv" utan gjort som andra gjort före mig och när jag nu tvingas att tänka efter kommer känslan av att jag vet att jag gör rätt, men det känns fel.

Den praktiska kunskapen, som jag själv tycker att jag har, belyses av Fredrik Svenaeus vara yrkeslivets kunskapsteori. Den förklaras vara en personlig erhållen kunskap som utövas utan att man tänker på det. Den beskrivs som en kunskap som gärna används tillsammans med vetenskapliga teorier för att utveckla sin praktik (Svenaeus 2014, s.12-13). Kanske kan jag med hjälp av ytterligare teorier därför landa i en lösning på mitt dilemma, eller åtminstone en förståelse för varför jag blir känner den maktlöshet som jag känner. Och på så sätt uppnå en högre professionalitet?

Empati

Hur kan jag sympatisera för någon som så uppenbart begår en tokig handling? Jag känner så mycket inom mig när jag står där i backen. Mitt i, mitt emellan två viljor, måste jag välja sida? Något jag funderar över och där tanken slagit mig om det ens kan vara möjligt att känna så mycket empati. Förståelsen för båda sidor finns, den är för mig begriplig. Men kan jag känna empati för båda sidor? Henriksen och Vetlesen beskriver att empati inte är en känsla utan en förmåga. En förmåga att kunna sätta sig in i hur någon annan känner, att bli berörd av den andres berördhet (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 108-109). Om jag har förmågan att sätta mig in hur de känner, varför kan inte barnen det? Eller kan de? Henriksen och Vetlesen belyser vidare att om en person skall utveckla förmågan att bli berörd och visa empati måste

man själv ha fått just empati av en annan person. Först då utvecklas perspektivet att kunna sätta sig in i vad någon annan känner (Henriksen och Vetlesen 2013, s.110).

Detta borde då tyda på att om jag lyckas visa empati för Lisa, som är så arg och inte vill dela med sig. Empati som visas genom att få henne att känna att jag ser och förstår, lyssnar och finns där. Sår jag då ett frö för henne att i kommande sammanhang kunna se det som sker med andra? Givetvis måste jag därför visa empati för de andra eleverna också, då borde det inte finnas någonting som jag i början av detta stycke funderade över, det vill säga, för mycket empati. I boken *Aggression- ett nytt och farligt tabu* sträcker författaren sig så långt att han kallar empati för motgift mot våld (Juul 2016, s. 125). Så kanske, om jag jobbar på med att så mina frön av empati, går vi en mindre våldsam miljö tillmötes? Jag känner mig beredd att prova.

I situationen, där i backen, tycker jag att det är besvärligt att möta någon som är så uppenbart arg. Så arg att hon till och med kallar mig för fula ord och till slut slår på mig. Henriksen och Vetlesen belyser att om aggressionen möts med förståelse och att du visar att det inte är något farligt att vara arg. Så lär sig barnet förstå att det inte är något dåligt, utan något som man kan visa empati inför. Detta ger barnet en trygghet av att man finns där oavsett. Även om det inte okej att ta ut aggressionen med elaka ord och slag som medel (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 111). Jag funderar på vad detta gör med de andra eleverna? Tänker de att man kan göra hur som helst utan att få skäll, eller tänker de vad skönt att fröken tycker om Lisa även om hon gör fel. Jag hoppas med ovanstående resonemang om empati att det är det sista som eleverna tänker.

När jag står där i backen och försöker få ordning i situationen kanske det redan var försent? Problemet hade tagit för stora proportioner och gjort det omöjligt att gå in med en lösning som gjorde alla nöjda.

Moral, finns det rätt eller fel?

Vem är jag att bestämma vad som är rätt eller fel? Någonting i min kropp skriker uppenbarligen när jag ställs inför ett, kan tyckas, moraliskt dilemma. Jag har inga problem att vägleda eleven med inlärningssvårigheter, inte heller bereda väg för elever med fysiska

handikapp. Varför blir det då en sådan kamp i mig när det handlar om att vägleda elever med beteendeproblem. Är det moralen i mig som sätts på spel, mitt eget rättesnöre från min uppväxt?

I boken *Etik i arbete med människor* diskuteras moral och utvecklingen av densamma. Jag tänker att det är mycket intressant att titta närmare på detta. Både med min moral i tanke, men också med elevernas moral och hur den utvecklas. Henriksen och Vetlesen diskuterar moralens utveckling med utgångspunkt i den schweiziske forskaren Jean Piagets teorier och den amerikanske moralpsykologen Lawrence Kohlbergs undersökningar. En av Piagets teorier var att den kognitiva utvecklingen, det vill säga hur utvecklingen av hur du kan känna och tänka, sker i stadier. Detta i sin tur sker i samband med att varje individ konstruerar moralisk kunskap i interaktion med personer som finns i miljön (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 122, 125). Huvudpoängen jag plockar ur Piagets teori är att han menade att man går från att möta sina moraliska utmaningar med ett tankesätt att: jag gör så här för jag vet att det är vad fröken vill att jag ska göra. Det har inte så stor betydelse vad man själv tycker utan vad man måste göra, vad som av andra anses rätt. Till att själv kunna via ömsesidig respekt och enighet kunna göra ett hållbart moraliskt val: Jag gör så här för att jag tycker det blir bra (Henriksen och Vetlesen 2013, s.125). Min tolkning är därför att när individen börjar mogna intellektuellt och känslomässigt kan den välja rätt väg ur ett moraliskt dilemma för att den vill och inte för att den måste.

Jag kan konstatera redan här att jag ser ett möjligt samband till dilemmat jag, Lisa och de andra eleverna försökte lösa den där vinterdagen. Lisa hade enligt Piagets teori inte hunnit så långt i sin moraliska utveckling. Hon kunde inte se någon lösning på problemet med madrassen varken för att jag, som auktoritet försökte vägleda. Eller för att kamraterna gjorde ivriga påtryckningar. Men hur var det då med min moral i dilemmat? Jag har en underlig känsla av att gjorda val inte var så bra för alla. Kohlberg beskrivs av Henriksen och Vetlesen ha sammanställt sina undersökningar om moralisk utveckling i tre stadier. Ett stadie för barn, ett för unga vuxna och ett för vuxna. Han kollar dem för; Det förkonventionella stadiet, det konventionella stadiet och det postkonventionella stadiet (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 126-127). Jag känner mig vid det här laget ganska vuxen, därför borde jag befinna mig i det postkonventionella stadiet. Där beskrivs Kohlberg mena att här finns ett samspel mellan ens eget samvete och ens moral. Här är du mogen att ta ett moraliskt ansvar utan påverkan av auktoritet (Henriksen och Vetlesen 2013, s.130). Men var jag verkligen kapabel till det?

Under minuterna som gick där under situationen i backen hann jag tänka på både rektor, föräldrar och kollegor. Jag tänker att oavsett om jag kan uppnå ett bra resultat av reflexion och argumentation i försöket att lösa dilemmat så blandar jag in annat i min känsla för vad som är rätt. Styrdokument är en sak, dem måste jag förhålla mig till men som jag beskrev så står jag där och hinner tänka på både kollegor och föräldrar. Är det nödvändigt? Det kanske är en grund till att jag känner mig tudelad i hur jag ska lösa dilemmat? Vad ska andra tycka?

Henriksen och Vetlesen riktar viss kritik mot Piaget och Kohlberg. De menar att i nyare forskning har det visat sig att det kanske inte alls är så enkelt att barnet utvecklas i stadier, utan det handlar om en medfödd förmåga som i sin tur kan utvecklas (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 131). Författarna beskriver också att forskning visar på att det är under barnets första år som empatin av medmänniskor runt omkring barnet, främst föräldrar, som gör att barnet med hjälp av erfarenheter och tillit kan odla sina moraliska anlag (Henriksen och Vetlesen 2013, s.132-133). Dessa påståenden kan ge mig vissa ledtrådar i arbetet med Lisa, har hon förmågan, och isåfall hur kan jag hjälpa henne att utveckla den? Har hon inte förmågan, hjälper det knappast att jag står där i backen och pratar om att dela med sig och försöka få Lisa att förstå att de andra blir ledsna av hennes agerande. Då behöver jag tänka om i hur jag ska lösa dilemmat. Är det då rätt att använda mig av makt? Ungefär, eftersom du inte förstår bättre, bestämmer jag åt dig. Stämmer det då överrens med styrdokumenten, allas lika värde?

Kohlberg och hans stadier som beskrivs av Henriksen och Vetlesen, som jag nämnt tidigare, har också fått utstå kritik. Bland annat av psykologen Carol Gilligan, som ursprungligen var student till Kohlberg. Hon reflekterade att Kohlbergs undersökningar endast var gjorda på pojkar och män. När hon vidare undersökte den moraliska utvecklingen hos människan kom hon fram till att det är skillnad på flickor och pojkars utveckling det samma gäller för män/kvinnor. Gilligan kom genom sina undersökningar bland annat fram till att kvinnor engagerar sig emotionellt i moraliska frågor medan männen beskrivs höja blicken och se lösningsfokuserat på en väg ut ur dilemmat (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 135-136). När jag funderar vidare slår det mig att just detta, emotionella engagemang gör att jag inte längre är neutral i min bedömning av dilemmat. Jag beskriver i min gestaltning om att det är många känslor och tankar som far runt i mig. Detta påverkar givetvis hur jag löser dilemmat, det förstår jag. Förväntas jag vara mer som en robot eller, enligt Gilligans undersökning, hade det kanske räckt att vara man? Hade det varit lättare då att objektivt se en moralisk riktig väg ut ur problemet? Henriksen och Vetlesen belyser att när vi lägger in känslor i det moraliska är vi

inte längre opartiskt moraliska utan lägger in en privat värdering. De menar att det är två sidor av samma sak, det moraliska och det mänskliga. Dessa tillsammans ger en förutsättning att förstå vad som sker (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 137-138). Nu blir jag lite förvirrad. Ska jag eller ska jag inte blanda in mina känslor, går det ens att inte göra det? Jag har sett det som något positivt att vara emotionellt engagerad. Jag har upplevt att det gett mig fördelar när jag vägleder elever. Kanske är det rimligare att vara engagerad och inte emotionellt engagerad, även om gränsen däremellan känns tunn. Det hade varit lättare om det inte varit så att det är människor jag jobbar med.

Att leva gott är att göra gott

Jag känner med ovanstående vetskap om empati och moral att jag fortfarande inte förstår vad det är som gör att jag har så svårt att rättfärdiga min väg ut ur mitt dilemma som utspelar sig i skolans pulkabacke. Jag nämnde i min metoddel begreppet fronesis. Jag tänker nu att jag behöver ta hjälp av det för att få nya infallsvinklar att förstå min känsla efter vald väg ur mitt dilemma

Christian Nilsson beskriver i boken *Vad är praktisk kunskap?* Aristoteles redogörelse för den praktiska klokheden, det vill säga, fronesis. Fronesis beskrivs vara det tillsammans med visdom, sofia, ska hjälpa dig att kunna tänka som bäst. För att vi ska göra det hävdar alltså Aristoteles att både visdom och praktisk klokhed behövs (Henriksen och Vetlesen 2013, s.39-40). Aristoteles ger vidare exempel på att människans känsloliv hör ihop med och påverkar fronesis. Han beskrivs, av Nilsson, förklara att känslorna kan ha etisk betydelse när det gäller att kunna handla. ”det verkar som en del människor tänker bra, men ändå inte förmår handla väl[...]”(Nilsson 2013, s.41). Är det så det är för mig? Jag kanske låter känslorna påverka mig så mycket att jag tänker rätt men gör fel. Då behöver jag verkligen fundera och reda ut hur jag ska komma vidare. Då tidigare resonemang om att det mänskliga och det moraliska ändå hör ihop handlar det kanske om att sortera. Då blir min reflektion att det åter handlar om professionalitet. Är jag ett proffs? Kan jag bli ett om jag till min praktiska klokhed tillsätter mer visdom? Jag funderar om studier kan vara ett sätt att skaffa sig mer visdom. Det ger åtminstone mig insikt i att något saknas.

Nilsson skriver vidare att Aristoteles tycktes mena att du endast använder fronesis då du utför en dygdig handling. Även om du har förmågan att handla rätt, dygdigt, kan du ändå välja att

inte göra det och då använder du dig inte av din fronesis (Henriksen och Vetlesen 2013, s.48,53). Hur kan jag då veta att mitt handlande är dygdigt, så jag kan få hjälp av min fronesis att ta mig ur mitt dilemma? Henriksen och Vetlesen förklarar begreppet dygd ”som en stabil attityd som sätter oss i stånd att förverkliga det goda” (Henriksen och Vetlesen 2013, s.218). Vad kan då detta betyda? De beskriver vidare att en attityd kan till exempel vara mod. Mod som visar sig när jag gör något, exempelvis löser en konflikt. Ett resultat av detta som beskrivs som ett måste för ett dygdigt handlande är att resultatet leder till något gott (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 218).

Så om jag översätter detta till mitt handlande den där dagen i pulkabacken, var mitt handlande dygdigt? Jag var modig, jag försökte lösa den uppkomna konflikten, men ledde det till något gott? Ja, kanske för eleverna i kön, de fick tillgång till madrassen. Frågan är om det ledde till något gott för Lisas del? I det stora hela kan jag ändå säga att det ledde till något gott, för hade jag inte visat mod och försökt lösa konflikten hade eleverna tagit problemet i egna händer och då hade det garanterat resulterat i våld.

I mitt fall tycks jag också ha blivit påverkad av andra. Andra som i kollegor, rektor, föräldrar och grannar. Om min handling är dygdig ska den väl tålas att granskas och reflekteras över även av andra. Men som det verkar vara i mitt fall, jag påverkades att ta ett beslut, så är det inte enbart min handling, men det är jag som gör den och får således stå för den. Vilket gör att jag återigen återkommer till frågan om professionalitet. Ett proffs står rak i ryggen inför sina gjorda val och tagna beslut. Är jag ett proffs?

Jag har aldrig tänkt att ”nu använder jag fronesis” utan min förklaring har nog varit att jag använder mitt sunda förnuft. Det som finns i mig och som liknar en känsla över vad som är rätt och fel. Henriksen och Vetlesen berättar även dem om Aristoteles funderingar, de förklarar att en väg Aristoteles uppgav för människan att nå lyckan är att använda sitt förnuft, han sammanfattar, ”leva gott genom att göra gott” (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 146). Jag funderar dock om inte förnuftet kan vara olika beroende på vem det tillhör, beroende på den personens etik och moral? Jag tänker att i min situation i pulkabacken hade en annan person, förmodligen, kommit fram till en annan lösning på dilemman. Handlar det då om synvinkel, eller kanske personligt engagemang?

Vems förnuft är sunt?

Det är ofta jag hör ”använd ditt sunda förnuft”. Men vem säger att mitt förnuft är sunt? I boken *Etik i arbete med människor* beskrivs, även där, sambandet mellan etik och moral. Moraliska problem belyses ha med praktik att göra (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 169). Därför, tänker jag, behövs det god användning av fronesis för att välja en hållbar väg ut ur ett moraliskt dilemma.

Henriksen och Vetlesen presenterar filosoferna Habermas och Apel och det som de kallar för diskursetik. Den bygger på att det, som i min situation i pulkabacken, inte bara är en person inblandad i ett moraliskt dilemma, utan ofta flera. Det filosoferna menar är huvudpoängen för detta etiska perspektiv är att allas synpunkter, värderingar och intressen tas upp till diskussion och behandlas med respekt. De menar då att genom dialogen med andra, även om den ibland innehåller meningsskiljaktigheter, gör att vår moraliska ståndpunkt både utvecklas och till och med kan ändras (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 191). Jag funderar hur jag, där i backen, hade kunnat göra annorlunda. Dialogen var inte av bästa kvalité, alla hade inte fått säga sitt. Eleverna i kön kunde uttrycka sin åsikt. Lisa kunde inte. Kanske hade jag kunnat via en bättre dialog skapat en annorlunda väg ut ur dilemman?

I diskursetiken belyser Henriksen och Vetlesen att principen om lika värde är sammanhängande med självbestämmande. Det beskrivs att om andra bestämmer om mig, över mig, är jag logiskt nog inte självbestämmande. Andras maktutövande gör således att jag inte bestämmer över mig själv (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 192). Maktutövande, vad är det egentligen? Är det något jag gör utan att tänka på det och stämmer det överrens med min skolas värdegrundsarbete?

Filosofen Kant beskrivs, i Henriksen och Vetlesen, mena att i det pliktetiska tänkandet kan jag ställa krav på hur jag kommer fram till vad som är rätt. Han menar att det inte är situationen i sig som avgör hur vi kommer fram till det som är rätt, utan att man snarare ska komma fram till en regel som kan bestämma hur du ska agera. Denna regel skall också vara av sådant slag att den kan universaliseras. Han menar att det är det som inte går att motsägas som är moraliskt förnuftigt (Henriksen och Vetlesen 2013, s.176). Var landar detta i mitt dilemma? Är det att inte använda tvång som skulle kunna vara min regel? Kant beskrivs vidare av

Henriksen och Vetlesen påstå att om vi handlar utifrån de moraliskt acceptabla handlingsreglerna kan vi vara säkra på att vi gör vår plikt (Henriksen och Vetlesen 2103, s. 178). Mitt sunda förnuft verkar ha väldigt lite betydelse i det här fallet, inser jag nu. Resultatet, den här dagen i pulkabacken blev tillslut att jag tvingade Lisa att dela med sig. Var det verkligen ett bra resultat?

Jag låter tanken bolla med Kants filosofi, regel som kan hålla för alla. Kanske, tänker jag, att det skulle fungera. Min moraliskt acceptabla handlingsregel skulle kunna lyda: du kan aldrig tvinga någon. Lätt! Då har vi en regel, bara att följa. Men är det så lätt, verkligen? Fungerar regeln eftersom det är ett barn inblandat? Jag menar att ett barn kanske inte är moget nog eller ens har förmågan att kunna ta det bästa beslutet utan tvång från någon annan inblandad. Hade regeln fungerat för alla hade jag förmodligen aldrig haft ett dilemma att lösa. Jag tänker, tvingar inte både pedagoger och vuxna barn till att göra saker de inte vill varje dag? Gå ut på rast, stäng av tv:n, ja det finns hur många exempel som helst. Jag vet att dessa saker är bra för barn, men vet barnen det eller tvingar jag dem?

Tvång eller allas lika värde?

Även om jag där i pulkabacken just hade fått ett knytnävsslag i huvudet, så tvingade jag med mig Lisa därifrån och just innan hade jag tvingat henne att dela med sig. Är det något jag som pedagog ens har rätt till att göra? Värdegrunden och likabehandlingsplanen ekar i mitt huvud: personal kränker elev, värna om allas lika värde. Är det så? Har jag kränkt Lisa genom att tvinga henne? Tvång som i min värld hör nära samman med makt, eller till och med missbruk av densamma. Henriksen och Vetlesen förklarar att det inte är ovanligt att människor får sitt människovärde kränkt i samband med tvång (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 182).

Utgångspunkten i mitt dilemma var av den karaktären att om inte jag sätter stopp för Lisa, som med sin handling kränker de andra eleverna, tillåter jag kränkning. Men om jag sätter stopp för Lisa kränker istället jag henne. Hur rimmar det med allas lika värde?

Henriksen och Vetlesen förklarar att Filosofen Kant beskrev att etiken säkrar rättvisa. Han menade att det är så att vi i grund och botten ska tänka att alla människor är principiellt likställa (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 182). Jag funderar då hur det är med barnen, hör de

till de likställda? Jag hade aldrig tvingat en vuxen, eller hade jag det, om det var vuxna jag jobbade med?

Mina elever känns hursomhelst i det här läget inte som likställda i dilemmat om att dela med sig och att visa hänsyn. Min tolkning av Kants teori blir då att jag inte säkrade rättvisan utan istället kränkte jag eleven när jag tvingade den. Här i tror jag svaret på frågan som jag ställde i mitt syfte börjar kristalliseras. Frågan löd: Jag tycker jag gör rätt men det känns fel. Min känsla visar sig tillslut vara rätt. Jag har gjort fel då jag ur min synvinkel helt uppenbart kränkt Lisa och inte själv lyckats förmedla allas lika värde. Givetvis var det i en dilemmasituation och hade inte jag kränkt henne hade hon kränkt någon annan. Så situationen som så löste jag på bästa sätt, just där, just då. Men nu förstår jag min känsla. Jag har ju trots allt kränkt en elev. Nu lämnar jag kränkningarna därhän en stund och tar hjälp av Nytttoetiken för att se på min dilemmasituation ur ett nytt etiskt perspektiv, kanske kan det perspektivet göra så mina tankar klarnar ytterligare?

Nytttoetiken beskrivs av Henriksen och Vetlesen gå ut på att klargöra vad som är nyttan eller målet med våra handlingar och att det är det som avgör hur jag handlar i en situation. Den beskrivs inte alls ta hänsyn till regler som kan följas av alla, som beskrevs i det pliktetiska perspektivet, utan här handlar det om att se målet med sin handling. Målet ska i sin tur vara så bra som möjligt för så många människor som möjligt (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 205-206). Vad hade jag för mål med min handling? Jag har tidigare beskrivit att jag hade värdegrund och likabehandlingsplan i åtanke, den här dagen i pulkabacken. Jag skulle därför kunna beskriva mitt mål från dem. Då tänker jag att det var respekt för varandra som var målet, att därigenom kunna dela med sig. Borde jag då tagit mindre hänsyn till Lisas enskilda önskan, eller ovilja att dela med sig? För att målet i sig var gott? Jag tänker då att detta etiska perspektiv inte alls stämmer överrens med skolans styrdokument. Däremot kanske mitt handlande, min valda väg ut ur dilemmat, gick i nyttoetikens spår. Jag såg målet, men förutsåg inte att vägen dit skulle vara så krokig. Henriksen och Vetlesen beskriver att en konsekvens för nyttoetiken är att den enskilda individen ibland får stryka på foten för majoritetens bästa (Henriksen och Vetlesen 2013, s. 209). Om jag då leker med tanken som jag nyss kom fram till att jag agerade nyttoetiskt, var det också därför jag kände att jag gjorde fel? Målet var korrekt, men vägen dit höll inte då den inte var förenlig med hur jag som pedagog ska agera gentemot elever, enligt styrdokumentet. Jag förstod att det hade blivit tokigt när det väl var över, men där och då kunde jag inte ta mig ur dilemmat på ett bättre sätt.

Detta resonemang leder mig vidare i min reflektion, med förhoppning att när jag nu undersöker den lågaffektiva metoden ska kunna svara på min andra fråga: Är det lågaffektiva arbetssättet en värdegrundsenslig och hållbar metod för pedagoger att använda?

Lågaffektivt bemötande och metoder

För mig handlar egentligen fritids om en sak. Att lära eleverna att socialt interagera med andra människor. Jag vet att Skolverket vill att vi ska vägleda eleverna i många andra saker och det gör jag gärna, men det som alltid är bakomliggande valt mål, är att hjälpa eleverna att utveckla deras sociala förmågor. Jag brukar ibland tänka vem som kommer att klara sig bäst genom livet, någon som är väldigt bra på matte, eller någon som kan samarbeta bra med många olika individer. En kombination hade givetvis varit att föredra men om jag måste nöja mig med ett av dessa två alternativ vill jag gärna tro att den person som besitter goda sociala förmågor klarar sig längst.

Kanske är det därför jag blir så påverkad när jag försöker vägleda Lisa ur den problematiska situationen vi hamnat i den här dagen i pulkabacken. Jag vill hjälpa henne utveckla förmågan! Mitt eget resonemang är att alla elever behöver vägledning inom detta, men de jag måste hjälpa allra mest är just elever med beteendeproblem. Eller som jag väljer att förklara det, elever med problemskapande beteende. Min känsla genom hela dilemmat är just att det känns som att det blir fel.

Är det ett problem i sig, tänker jag? Har vi för dålig kunskap att hantera svåra situationer relaterade till beteendeproblem? Psykologen Bo Hejlskov Elvén beskriver att det finns en fara med att personal på skolor löser olika situationer, relaterade till beteendeproblem, efter bästa förmåga. Kunskap och metod bör finnas hos pedagogen om även detta, inte bara hur man undervisar i matte eller andra ämnen. Finns inte kunskapen menar Hejlskov Elvén att det är mycket vanligt att pedagogen skyller på eleven, elevens föräldrar och/ eller rektorn (Hejlskov Elvén 2014, s. 8). För mig blir detta ett uppvaknande, för först nu börjar jag förstå varför jag känner en känsla av att göra fel i hur jag löste dilemmat. Det är förmodligen för att jag känner att jag gör något jag egentligen inte har en aning om varför eller hur jag ska göra. Jag kan tycka att jag nu borde lärt mig hantera elever med beteendeproblem, åtminstone i teorin, under mina år på lärarhögskolan. Det har jag inte gjort, (än)!

I min berättelse, den där vinterdagen, beskriver jag att vi på min skola jobbar med ett lågaffektivt bemötande och av en av metoderna vi använder oss av är att avleda. Det är det jag gör när jag tar över efter Mirjam, när hon misslyckats att lösa situationen. För mig har det lågaffektiva betytt ungefär: håll dig lugn, höj inte rösten och avled. Det har funkat i vissa situationer men i andra har jag känt mig totalt maktlös, vilket gjort att en del elever ”tagit över”. Detta har fått mig att ibland ifrågasätta arbetssättet. Jag har i denna reflektion återigen börjat förstå att det är för att jag inte har tillräcklig kunskap, i det här fallet om metoden. Hejlskov Elvén beskriver det att ”gå i metodtaket”, det förklaras vara när vi inte har en fungerande metod. När detta händer är det lätt att pedagogen skyller på eleven, eller till och med skäller på densamma (Hejlskov Elvén 2014, s. 46). Vad är det då metoden lågaffektivt bemötande innebär?

Ross Greene berättar i boken *Vilse i skolan* att det ofta inom den pedagogiska världen sägs att ”barn uppför sig väl om de bara vill” han menar att det inte riktigt är rätt synsätt om man vill klara av att vägleda barn bäst. Han beskriver att vi i stället ska tänka att ”barn uppför sig väl om de kan” och menar då att det ger oss en annan förståelse för hur vi måste angripa problemet. Han beskriver att barn som har sociala, känslomässiga och beteendemässiga svårigheter saknar vissa tankefärdigheter och att det inte alls handlar om viljan hos barnet. För vilja sköta sig beskriver han att alla barn skulle vilja (Greene 2016, s. 31). I det här resonemanget håller jag med till fullo. Jag är tämligen säker på att om Lisa hade kunnat, hade hon gjort rätt val där i backen. Ser jag då hennes tillkortakommande som en avsaknad av tankefärdighet ställs situationen i en än tydligare dager att jag som pedagog behöver ha kunskap om metoder att vägleda eleven. Greene beskriver att barn inte lär sig genom att misslyckas och att skäll och bestraffning har motsatt effekt av utvecklingen av barnet (Greene 2016, s. 59-60). Även Socialstyrelsen belyser i sin rapport *Barn som utmanar- barn med ADHD och andra beteendeproblem* att negativt bemötande från vuxna missgynnar utvecklingen av barnet mot vad som hade skett om den vuxne uppmuntrar barnets positiva sidor. Barnet behöver få utrymme att lyckas och en känsla av att hen själv påverkar händelser och situationer (Socialstyrelsen 2010, s. 41,47). Så hur ska jag göra då?

I boken *Lågaffektivt bemötande* förklaras just tesen ”barn uppför sig väl om de kan” vara en utgångspunkt för hur den lågaffektiva metoden, i Sverige, utarbetats av Bo Hejlskov Elvén (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s.9, 21). Den förklaras vara en del i en humanistisk

människosyn, som kommer från den humanistiske psykologin som blev aktuell under tidigt 1960-tal av den amerikanske psykologen Abraham Maslow. Där det centrala beskrivs vara ”den enskilda människan inre resurser och utvecklingen av den” (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s.21- 22). Det lågaffektiva beskrivs utgå från demokratiska etiska principer och att du har förståelse för hur barnet tänker och upplever världen (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s.23-24). Min reflektion blir genast att detta synsätt, demokratiska etiska principer är mycket väl stämmer överrens med innehåll som återfinns i Läroplanens Kapitel 1, skolans värdegrund och uppdrag som beskriver just att förståelse, medmänsklighet, saklighet, allsidighet, rättigheter och skyldigheter är en förutsättning för skolans uppdrag (Skolverket 2016, s.7-10). Om jag nu är överens med synsätt och ursprung till det lågaffektiva bemötandet behöver jag ta mig till metoden för att kunna svara på min tidigare ställda fråga: HUR hjälper jag elever med problemskapande beteende bäst?

Tre metoder beskrivs av Hejlskov Elvén och Kosner som väg att ta sig ur problematiska situationer innan de eskalerar till våldsamma situationer. De beskrivs vara kravanpassning, avledning och lågaffektivt förebyggande bemötande (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s. 36). Om jag då, för att komma närmare svaret på min ovan nämnda fråga, ser vad jag ställde för krav på Lisa den här dagen i pulkabacken. Kravet var att Lisa skulle dela med sig av madrassen. Var det ett rimligt krav? Hejlskov Elvén och Kosner beskriver att en viktig sak att tänka på när det gäller just kravsättning är att personen har rätt att säga nej. Därför hamnar utmaningen hos mig som pedagog att ställa ett så rimligt krav att personen frivilligt säger ja (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s. 37). Så var kravet rimligt? Nej, inte särskilt.

Vad gäller den andra metoden, avledning, har jag redan beskrivit hur Mirjam och jag gjorde. Hon började och jag tog över, tanken var god, men som jag nu förstår var kravet för högt och därför gav avledningen ingen annan effekt än att Lisa blev arg på mig och inte de andra eleverna i kön. Vilket i sig, i stunden, var det bättre alternativet att bli arg på.

Den tredje metoden, lågaffektivt förebyggande bemötande, beskrivs kunna vara att undvika ögonkontakt, skapa avstånd och vara lugn och avslappnad (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s. 39-40). Var det ett förebyggande jag utförde den där dagen i backen? Ja, jag höll mig lugn och avslappnad till att börja med, ända till känslan av att inte längre kunna påverka infann sig. Då blev jag stressad, höjde rösten, gick närmare och försökte titta Lisa i ögonen innan jag tog madrassen. Ja, vad kommer jag fram till? Använder jag mig av lågaffektivt bemötande, som

jag tror att jag gör? Nej, det verkar som min okunskap lett mig åt direkt motsatt håll. Det kanske rent av var jag som var den utlösande faktorn i Lisas utbrott. Jag börjar förstå vad Hejlskov Elvén menar när han beskriver att det är problematiskt när personal möter elever med beteendeproblem, utan särskild kunskap om detta (Hejlskov Elvén 2014, s. 8).

Hejlskov Elvén och Kosner menar att de finns tre pedagogiska principer för det lågaffektiva bemötandet som är utgångspunkten för pedagogens förståelse för arbetssättet. De kallar dem för ansvarsprincipen, kontrollprincipen och principen om affektsmitta och spegelneuroprocesser. Med ansvarsprincipen beskrivs nyckeln vara att ”den som tar ansvar kan påverka” (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s. 30). Vad menas med det? Tar inte jag ansvar där jag står i backen och gör mitt bästa av situationen. Jo kanske. Det som belyses av författarna är att om man genom att fokusera på vad man själv kan göra i en problematisk situation, kan känslan av maktlöshet minska (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s. 30). Jag tar mig tillbaka till stunden där i backen, var det inte just maktlöshet jag kände? Fokuserade jag på vad jag skulle göra för att lösa situationen? Nej, jag fokuserade på vad Lisa skulle göra för att lösa situationen. Tog jag ansvar enligt ansvarsprincipen? Nej! Hejlskov och Kosner belyser att ansvarsprincipen bygger på att du går tillbaka till dig själv och ser varför du inte lyckats, du kan inte skylla på andra (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s. 31). Andra som jag skulle kunna välja att skylla på i det här fallet tänker jag kunde ha varit, eleven, de andra eleverna, föräldrar och/ eller rektor.

Kontrollprincipen beskrivs av Hejlskov Elvén och Kosner vara mycket logisk. För att ha kontroll över situationen behöver du ha kontroll på dig själv. Därefter kan du försöka påverka situationen med andra. Då inte genom att ta kontroll över dem utan att få dem att ta kontroll. Det som beskrivs kunna hända om du försöker ta kontroll över den andra är att du höjer rösten, ökar kraven och försöker bestämma över personen. Detta beskrivs bara öka graden av kaos hos den andra och kommer följaktligen inte göra så att du hamnar närmare en lösning (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s. 31).

Den sista principen som beskrivs är den jag tycker har störst betydelse för mig. Jag kan ta den till mig, jag förstår och jag känner att jag lätt kan omsätta den i praktiken. De båda ovanstående principerna är något som jag kommer att behöva jobba hårt för att överföra i praktiken. Den tredje principen som beskrivs av Hejlskov Elvén och Kosner är principen om affektsmitta och spegelneuronprocesser. De belyser att vi omedvetet blir smittade av vad folk

runtomkring oss är i för sinnesstämning. Glad, stressad, arg och så vidare. Därför beskriver författarna att det är av största vikt att personal runt elever med beteendeproblem är särskilt uppmärksamma på sina egna känslor (Hejlskov Elvén och Kosner 2017, s. 35-36).

Kommer jag nu fram till svaret på min fråga, hur jag som pedagog ska vägleda elever med beteendeproblem? Hade frågan varit så ”lätt” att lösa att jag klarat det i en uppsats, hade nog problemet med problemskapande beteende inte varit en sådan stor fråga som det verkar vara i skolan idag. Men jag har nu förståelse för en metod åtminstone. Finns det alternativ som också fungerar? Det finns det förmodligen. För mig handlar det om metod, som jag nu vet är en hållbar sådan som stämmer väl överrens med styrdokument och skolans värdegrund. Jag känner att jag vinner extra mycket mark i dessa situationer genom att förebygga och skapa relationer. I mitt och Lisas fall hade vi, som jag nämner i berättelsen, ingen relation till varandra. Hade vi haft det tror jag att upplösningen av dilemmasituationen hade sett annorlunda ut.

Avslutande reflektion

Många tankar har väckts under detta essäskrivande. Min föreställning när jag gick in i detta arbete var att jag var en pedagog som lyssnar till alla elever och deras behov. Full av känslomässigt engagemang lyckades jag, nästan, lösa alla situationer som uppstod. Därför hade jag innan skrivandet satte fart, en vag aning om att denna essä skulle bevisa det, hur bra jag var.

Jag förstår nu varför en vetenskaplig essä är en bra arbetsmetod. Att djupdyka i ett dilemma. Att bena i det för att försöka förstå. Jag vill påstå att jag rannsakat mig själv på samma gång. Vilket i sig inte varit en dans på rosor. Att inse att jag som både pedagog och människa har saker jag behöver jobba med är inte alltid lätt. Jag har funnit arbetet mycket intressant och ofta fått hålla hårt i tyglarna då det jag undersökt varit så spännande att jag ofta låtit mina tankar vandra vidare i större cirklar.

Att något var galet den där vinterdagen hade jag förstått för länge sedan. Det jag inte förstått var vad det var som var galet. Detta essäskrivande har hjälpt mig att sätta ord på mina tankar,

tankar som blandat med teorier har gett mig ett mycket större perspektiv på varför jag gjorde som jag gjorde och kände som jag kände.

Har jag fått svar på mina frågor jag ställde i min syftesdel, känns som en relevant fråga att ställa så här i slutet av detta arbete? Min första fråga som löd: varför känner jag mig tudelad i mitt dilemma när jag vet att jag gör rätt? Jag hjälper den som behöver, vilket nödvändigtvis inte är den som vill, varför känns det då fel? Den var för mig av lite svårare karaktär att svara rakt upp och ner på och är därför besvarad på så sätt att den är satt i ett perspektiv där jag nu ändå känner att jag förstått varför jag kände mig tudelad och inte förstod vad som var fel. Jag har fått hjälp av filosofer, psykologer, styrdokument och andra kloka människor att sätta ord på det jag tidigare inte förstod. Jag har märkt att styrdokument inte alltid stämmer överrens med etiska överväganden och det blir ibland problematiskt. I dessa situationer är det viktigt att jag kan använda mitt förnuft. Något som kommer finnas med mig är Aristoteles resonemang om förnuft. Jag skulle vilja göra en egen tappning: fronesis + sofia= sant. Den praktiska klokheten och visdomen ger dig goda förutsättningar att ta bra beslut.

Jag har reagerat på att jag flera gånger återkommit till huruvida jag verkligen är ett proffs. Jag hoppas att eftersom jag känner mig modig och redo att utvecklas så sätter detta ifrågasättandet inte käppar i hjulet för min karriär, utan för mig i stället framåt i min professionalitet. Jag har funnit det mycket intressant att få förståelse över empatins betydelse i samhället och hur den beskrivs kunna vara ett botemedel mot våld. Inte kunde jag tro att den förhöll sig i ett så stort perspektiv. Min frösådd kommer bli enorm!

Något jag har tyckt varit extra intressant är att sätta hela dilemman i perspektiv till styrdokument och värdegrund. Jag tycker att jag med hjälp av annan litteratur har jag hittat fler ingångar till hur jag ska läsa och förstå läroplanen. Detta är jag övertygad om att jag kommer ha stor hjälp av i framtiden.

Den andra frågan som jag ställde: Är det lågaffektiva arbetssättet en värdegrundsenslig, etisk försvarbar och för pedagoger en hållbar metod att använda? Den frågan tycker jag att jag har lyckats att besvara. Det är en värdegrundsenslig, etisk försvarbar och för pedagoger en hållbar metod att använda. Men, innan du förväntar dig att använda den behöver du läsa, lära och förstå. Det får inte ske på det viset som jag fick metoden på. ”Jobba så här, det ska vara bra”. Då kan jag med egen erfarenhet garantera att det inte alls blir bra! Då kommer du förmodligen

känna samma maktlöshet och frustration som jag gjorde Det kommer förvärra situationen och du kommer ifrågasätta dig själv, eleverna kommer ifrågasätta dig förmodligen kommer även föräldrar att ifrågasätta dig.

Jag jobbar med människor, barn specifikt, men det finns andra inblandade som kollegor och föräldrar exempelvis. Detta gör att jag kommer att ställas inför denna typ av moraliska dilemman även fortsättningsvis. Därför var det av största vikt för mig att få reda på i hur och varför jag bör agera för att nå ett så bra resultat som möjligt. Jag har nu förstått att det finns ett rätt och fel i moraliska dilemman, men det är svårt att praktiskt tillämpa dessa regler då det är just många individer och ofta många faktorer att ta hänsyn till. Jag har dessutom inte bara de etiska reglerna att förhålla mig till utan också styrdokumentet. Dessa två kommer ibland överrens, men i situationer som exempelvis handlar om allas lika värde eller tvång är det svårt att förhålla sig till båda och samtidigt göra alla individer nöjda på en och samma gång. Jag inser att jag även i fortsättningen kommer att ställas inför att göra val ut ur dilemman. Dock hoppas jag att dessa situationer skall minska till antal då jag nu med nya kunskaper om det lågaffektiva bemötandet kommer att kunna förutse, förstå och avleda på ett bättre sätt. Detta borde då leda till att dilemmasituationer som innefattar elever med problemskapande beteende blir färre till antalet.

Litteraturlista

Bjereld, Ulf, Demker, Marie & Hinnfors, Jonas (2009). *Varför vetenskap?: om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*. Lund: Studentlitteratur

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002).

Stockholm: Vetenskapsrådet

Tillgänglig på Internet:

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf [170416]

Greene, Ross. (2016). *Vilse i skolan: hur vi kan hjälpa barn med beteendeproblem att hitta rätt*. Lund: Studentlitteratur

Hejlskov Elvén, Bo (2014). *Beteendeproblem i skolan*. Stockholm: Natur & Kultur

Hejlskov Elvén, Bo och Kosner, Annika (2017) Introduktion till lågaffektivt bemötande I: Chipumbu Havelius, Axel (red.) *Lågaffektivt bemötande*. Lund: Studentlitteratur s. 19-43

Henriksen, Jan-Olav & Vetlesen, Arne Johan (2013). *Etik i arbete med människor*. Lund: Studentlitteratur

Hjertström, Lappalainen, Jonna och Schwarz, Eva (2011). *Tänkangets gryning I: Burman, Anders (red.). Våga veta!: om bildningens möjligheter i massutbildningens tidevarv*.

Huddinge: Södertörns högskola

Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-11724> [170416]

Juul, Jesper (2014). *Aggression: ett nytt och farligt tabu*. Stockholm: Månocket

Kadesjö, Björn (2010). *Barn som utmanar: barn med ADHD och andra beteendeproblem*.

Stockholm: Socialstyrelsen

Tillgänglig på Internet:

<http://www.socialstyrelsen.se/lists/artikelkatalog/attachments/17951/2010-3-6.pdf> [170416]

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2016 (2016).
Stockholm: Skolverket

Nilsson, Christian(2009) Fronesis och den mänskliga tillvaron- en läsning av Bok VI i Aristoteles Nikomachiska etik I: Bornemark, Jonna & Svenaeus, Fredrik (red.). *Vad är praktisk kunskap?*. Huddinge: Södertörns högskola s. 39-54

Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-3283> [170416]

Orlenius, Kennert (2001). *Värdegrunden - finns den?*. Hässelby: Runa

Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Svaneus, Fredrik(2009) Vad är praktisk kunskap? I: Bornemark, Jonna & Svenaeus, Fredrik (red.). *Vad är praktisk kunskap?*. Huddinge: Södertörns högskola s.11-34

Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-3283> [170416]

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups utbildning